

ZAMONAVIY TA'LIM MUHITIDA SHAXSNING "HAYOTIY KO'NIKMALAR"INI RIVOJLANTIRISH METODIKASI

Bahodirova Madina Dostanovna
Oriental universiteti 1-kurs magistranti

Annotatsiya: Ushbu maqolada zamonaviy ta'lim muhitida shaxsning "hayotiy ko'nikmalar"ini rivojlantirish masalalari ilmiy-pedagogik jihatdan tahlil qilinadi. Hayotiy ko'nikmalar shaxsning ijtimoiy moslashuvi, mustaqil fikrlashi, muammolarni hal etish, samarali muloqotga kirishish va emotsional barqarorligini ta'minlovchi muhim kompetensiyalar sifatida yoritiladi. Maqolada hayotiy ko'nikmalar tushunchasining mazmuni, zamonaviy ta'lim muhitining o'ziga xos xususiyatlari, shuningdek, ushbu ko'nikmalarni shakllantirishning pedagogik tamoyillari va samarali metodlari keng tahlil etilgan. Muammoli ta'lim, loyiha metodi, rolli o'yinlar, reflektiv yondashuvlar hayotiy ko'nikmalarni rivojlantirishda muhim metodik vositalar sifatida asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: hayotiy ko'nikmalar, zamonaviy ta'lim muhiti, kompetensiyaviy yondashuv, shaxsga yo'naltirilgan ta'lim, muammoli ta'lim, loyiha metodi, refleksiya, ijtimoiy moslashuv, emotsional intellekt.

Bugungi globallashtirish va raqamlashtirish jarayonida jamiyat oldida turgan eng muhim vazifalardan biri — ijtimoiy faol, mustaqil fikrlay oladigan, muammolarga moslasha oluvchi va hayotiy vaziyatlarda to'g'ri qaror qabul qila oladigan shaxsni shakllantirishdan iboratdir. Ta'lim tizimi nafaqat akademik bilimlarni, balki shaxsning kundalik hayotda muvaffaqiyatli faoliyat yuritishi uchun zarur bo'lgan hayotiy ko'nikmalarni ham rivojlantirishni o'z oldiga maqsad qilib qo'ymoqda.

An'anaviy ta'lim modellari asosan bilimni uzatishga yo'naltirilgan bo'lsa, zamonaviy ta'lim paradigmasi shaxsga yo'naltirilgan, kompetensiyaviy va faoliyatga asoslangan yondashuvni talab etadi. Bu jarayonda hayotiy ko'nikmalarni rivojlantirish alohida metodik tizim sifatida qaralmoqda. Mazkur maqolada zamonaviy ta'lim muhitida hayotiy ko'nikmalar tushunchasi, ularning turlari, shakllantirish tamoyillari hamda samarali metodik yondashuvlar tahlil qilinadi.

Hayotiy ko'nikmalar — bu shaxsning real hayotda uchraydigan muammolarni samarali hal qilish, ijtimoiy munosabatlarni to'g'ri yo'lga qo'yish, o'z his-tuyg'ularini boshqarish va mustaqil qaror qabul qilish qobiliyatlarini o'z ichiga olgan murakkab kompetensiyalar majmuasidir. Ushbu ko'nikmalar insonning shaxsiy, kasbiy va ijtimoiy hayotida muhim ahamiyat kasb etadi.

Hayotiy ko'nikmalar quyidagi asosiy jihatlarni qamrab oladi:

- tanqidiy va ijodiy fikrlash;

- muloqot va hamkorlik qobiliyati;
- muammolarni hal etish;
- emotsional intellekt;
- o‘zini anglash va o‘z-o‘zini boshqarish;
- mas’uliyat va qaror qabul qilish;
- moslashuvchanlik va stressga chidamlilik.

Ushbu ko‘nikmalar faqat nazariy bilimlar orqali emas, balki faoliyat, tajriba va refleksiya orqali shakllanadi. Shu sababli ularni rivojlantirishda maxsus pedagogik metodika talab etiladi [2].

Zamonaviy ta’lim muhiti o‘zining ochiqqligi, moslashuvchanligi va interaktivligi bilan ajralib turadi hamda ta’lim jarayonida o‘quvchini markaziy subyekt sifatida qarashni taqozo etadi. Bunday yondashuvda ta’lim oluvchi passiv bilim qabul qiluvchi emas, balki o‘z bilimini mustaqil ravishda shakllantiruvchi, tajriba orttiruvchi va faol ishtirokchi sifatida namoyon bo‘ladi. Shu bilan birga, o‘qituvchining an’anaviy “bilim beruvchi” roli sezilarli darajada o‘zgarib, u ko‘proq yo‘naltiruvchi, maslahatchi, muvofiqlashtiruvchi hamda fasilitator vazifasini bajaradi. Bu esa ta’lim jarayonining samaradorligini oshirish va shaxsning har tomonlama rivojlanishini ta’minlashga xizmat qiladi.

Bundan tashqari, zamonaviy ta’lim muhitining muhim jihatlaridan biri — shaxsga yo‘naltirilganlikdir. Ushbu yondashuv o‘quvchilarning individual ehtiyojlari, qiziqishlari, qobiliyatlari va psixologik xususiyatlarini inobatga olishni nazarda tutadi. Natijada har bir o‘quvchi o‘z salohiyatini namoyon etish, mustaqil fikrlash va o‘ziga bo‘lgan ishonchini mustahkamlash imkoniyatiga ega bo‘ladi. Bunday muhitda ta’lim mazmuni va metodlari ham moslashuvchan bo‘lib, turli pedagogik strategiyalar orqali o‘quvchining faolligi rag‘batlantiriladi.

Zamonaviy ta’lim muhitining yana bir muhim xususiyati kompetensiyaviy yondashuvga asoslanishidir. Bu yondashuvda bilimlarning o‘zi emas, balki ularni real hayotiy vaziyatlarda qo‘llay olish qobiliyati ustuvor ahamiyat kasb etadi. O‘quvchilar faqat nazariy ma’lumotlarni egallabgina qolmay, balki muammolarni tahlil qilish, yechim topish, qaror qabul qilish va mas’uliyatni his etish kabi hayotiy ko‘nikmalarni ham rivojlantiradilar.

Raqamli texnologiyalarning ta’lim jarayoniga keng joriy etilishi zamonaviy ta’lim muhitining ajralmas qismiga aylangan. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari o‘quvchilarning bilim olish imkoniyatlarini kengaytirib, mustaqil izlanish, axborotni tahlil qilish va tanqidiy fikrlash ko‘nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, raqamli vositalardan foydalanish ta’lim jarayonini yanada qiziqarli, interaktiv va samarali qiladi.

Muammoli va loyiha asosida o‘qitish zamonaviy ta’lim muhitida keng qo‘llanilayotgan samarali metodlardan hisoblanadi. Ushbu yondashuvlar orqali

o'quvchilar real hayotga yaqin vaziyatlar bilan to'qnash keladi, muammolarni mustaqil ravishda hal etishga harakat qiladi hamda o'z bilim va tajribalarini amaliyotda sinab ko'radi. Natijada hayotiy ko'nikmalar tabiiy va barqaror tarzda shakllanadi.

Shuningdek, ta'lim jarayonida refleksiya va o'z-o'zini baholashga alohida e'tibor qaratiladi. O'quvchi o'z faoliyatini tahlil qilish, erishilgan natijalarni baholash va kamchiliklarni aniqlash orqali shaxsiy rivojlanish yo'lini belgilab oladi. Bu jarayon o'zini anglash, o'z ustida ishlash va shaxsiy mas'uliyatni kuchaytirishga yordam beradi.

Jamoaviy va hamkorlikdagi faoliyat ham zamonaviy ta'lim muhitining muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Guruhli ishlar, bahs-munozaralar va jamoaviy loyihalar orqali o'quvchilarda muloqot madaniyati, hamkorlik, o'zaro hurmat va ijtimoiy moslashuv ko'nikmalari shakllanadi. Aynan mana shunday pedagogik sharoit hayotiy ko'nikmalarni rivojlantirish uchun qulay muhit yaratadi.

Hayotiy ko'nikmalarni shakllantirish jarayoni maqsadga yo'naltirilgan va tizimli pedagogik yondashuvni talab etadi. Ushbu jarayonda bir qator muhim pedagogik tamoyillar asosiy rol o'ynaydi. Avvalo, faoliyatga yo'naltirilganlik tamoyili alohida ahamiyatga ega. O'quvchi ta'lim jarayonida passiv tinglovchi bo'lib qolmasdan, faol ishtirokchi sifatida harakat qilishi lozim. Amaliy mashg'ulotlar, muammoli vaziyatlar va rolli o'yinlar ushbu tamoyilni samarali amalga oshirishga xizmat qiladi [4].

Xulosa qilib aytganda, zamonaviy ta'lim muhitida shaxsning hayotiy ko'nikmalarini rivojlantirish ta'lim tizimining ustuvor yo'nalishlaridan biridir. Ushbu ko'nikmalar shaxsning nafaqat akademik muvaffaqiyatini, balki ijtimoiy barqarorligini ham ta'minlaydi. Hayotiy ko'nikmalarni rivojlantirish uchun shaxsga yo'naltirilgan, faoliyatga asoslangan va refleksiv metodik yondashuvlarni ta'lim jarayoniga izchil joriy etish muhim ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Karimov S. B. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar va kompetensiyaviy yondashuv. — Toshkent: Fan va texnologiya, 2020. — 312 b.
2. Jo'rayev R. X. Ta'limda shaxsga yo'naltirilgan yondashuv asoslari. — Toshkent: O'qituvchi, 2021. — 284 b.
3. Rasulov A. M. Zamonaviy ta'limda interfaol metodlar va ularning samaradorligi. — Toshkent: Ilm ziyo, 2020. — 176 b.
4. Ismailova Z. K. Talabalarda hayotiy ko'nikmalarni shakllantirishning pedagogik mexanizmlari // Pedagogik ta'lim jurnali. — 2022. — №4. — B. 45–52.